

**ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗВІДКИ
З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І
ПРАВОНАВСТВА**

Випуск 5

ЖУРБА Л.В.,

асистент

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ-ІСТОРИКІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Педагогічна практика студентів усіх факультетів педагогічних вузів – важливий етап професійного становлення. Головним елементом її структури є виконання навчально-виховної роботи серед учнів тієї чи іншої школи. Основою цієї роботи виступає діяльність студента-практиканта по організації й проведенню уроків історії та виховних заходів. Досвід співпраці автора статті зі студентами-практикантами в якості керівника гру-

пи й методиста з історії та правознавства дає підстави говорити, що в цілому ця робота проходить на належному якісному рівні, але є і певні труднощі. Переважно вони стосуються завершального її етапу: розробки, підготовки та проведення залікових уроків з предметів і залікових виховних заходів. Не завжди студент, який має відмінні знання з історії, психології та педагогіки може ефективно організувати учнів до співпраці у процесі вивчення історичного матеріалу й отримати високу оцінку. Натомість тому, хто таких знань не має, вдається іноді досягти вагомих результатів, зважаючи на інші власні якості: творчий пошук, самонавчання і самовизначення, любов і повагу до дітей, толерантність до висловлюваних ними думок, уміння підтримувати навчальну дисципліну. Як узгодити ці протиріччя? Спробуємо надати практичні поради щодо індивідуалізації педагогічної практики з метою підвищення її ефективності, що в інтересах як навчального процесу взагалі, так і окремо взятого студента-практиканта.

Щоб досягти результативності навчально-виховного процесу в класі студент-практикант як майбутній учитель повинен працювати на трьох рівнях: над формуванням знань, умінь і навичок; над організацією учнівського колективу; над методикою викладання. Схарактеризуємо кожен рівень окремо з огляду на сучасні освітні вимоги, визначені в базових документах з питань історичної освіти.

Основний акцент у сучасному навчально-виховному процесі пересувається із засвоєння певної суми знань, умінь і навичок на формування установок, мотивів, ціннісних орієнтацій, «підготовку учнів до взаємодії із соціальним середовищем, до самореалізації їх як особистостей в умовах багатоманітного світу через засвоєння комплексу знань, формування відповідних компетенцій» [1,19].

Основна мета історичної освіти – навчити історичному мисленню, головне завдання – організувати процес навчання так, щоб він не просто давав корисну точну інформацію, але, що важливіше, вчив учнів осмислювати минуле з тим, щоб осягнути сучасне й за допомогою історичних знань самовизначити себе в оточуючому світі й інтегруватися в нього, досягнувши як життєвих, так і суспільно значущих успіхів.

Досягнення основної мети навчання реалізується здебільшого за допомогою пізнавальної взаємодії вчителя й учня, результатом якої є інтенсивне формування знань учня та стрімкий розвиток його індивідуальних сил і здібностей. Отже, працюючи з будь-яким навчальним змістом, як учень, так і вчитель повинні проявляти зустрічну пізнавальну активність, інакше навчання буде малоефективним.

Зважаючи на тему нашого дослідження, такий рівень організації роботи над історичним матеріалом можливий лише в тому випадку, коли сам студент-практикант, виступаючи в ролі вчителя, матиме глибокі, міцні теоретичні знання з історії, володітиме прогностичними якостями, методологічним арсеналом для опанування новими знаннями, вмітиме мислити масштабно і ефективно, генеруючи нові ідеї та альтернативи.

Так як аспект професійно-теоретичної підготовки до педагогічної практики відіграє важливу роль, бажано завчасно дізнатися, які теми будуть вивчати учні, познайомитися з висвітленням змісту даного історичного матеріалу в шкільному підручнику, відновити в пам'яті лекції з досліджуваних питань тощо. Крім того, перебуваючи у вузі, студент має можливість в повному обсязі користуватися науковою інформаційно-аналітичною базою бібліотеки, може звернутися за допомогою і до викладачів. Знанневий багаж студента-практиканта, на нашу думку, повинен вбирати в себе: теоретичні й фактологічні знання про історичні події, документальні й хрестоматійні матеріали з вивчаємої теми, знання мемуарної й художньої літератури про даний історичний проміжок часу, статистичні дані.

Діяльнісний аспект проблеми підготовки студента до педагогічної практики вбирає в себе вміння вчитися з тим, щоб навчити цього й учнів. В даному контексті найважливішими є такі вміння: знаходити, переглядати та аналізувати інформацію; критично сприймати різні точки зору на описувані події та діяти власного їх бачення; пояснювати різні підходи до аналізу історичних документів; розкривати проблему упередженої суб'єктивної оцінки, однобічного висвітлення історичної тематики.

Такі знання й вміння допоможуть студенту-практиканту без вагань влитися в навчально-виховну роботу, швидко зорієнтуватися в перипетіях шкільних проблем, стати корисним помічником вчителя-наставника, мати моральне задоволення від власної значущості.

Щоб вирішити проблему організації учнів до роботи, учитель повинен бути готовим до активної педагогічної взаємодії з ними. Адже він має як великі можливості по створенню атмосфери творчості, колективного й індивідуального пошуку нових знань, формуванню навчальних умінь, так і може загубити паростки зацікавленості, бажання вчитися та самостійно вирішувати проблеми. Вагомими з цього приводу є слова В. Курилів, яка так визначає роль учителя історії в навчальному процесі: «Учитель – садівник, а не приборкувач» [2, 12].

Готуючись до педагогічної практики, студенти повинні серйозно підійти до проблеми власного стилю педагогічної поведінки. Результати педагогічних спостережень автора статті свідчать про те, що переважна більшість студентів-практикантів готові вибудовувати стосунки з учнями на основі принципів гуманізму, толерантності, взаємоповаги, використовуючи індивідуальний підхід, враховуючи особистісні якості школярів. Близько третини студентів у спілкуванні з учнями віддають перевагу авторитарному стилю з метою встановлення певного рівня дисципліни, а невелика кількість тих студентів, які на період проходження педагогічної практики іще не визначилися професійно, байдуже відносяться до складання взаємин з майбутніми вихованцями. З огляду на таку ситуацію, було б правильним, зважаючи на особисту думку студентів, індивідуальний стиль педагогічної поведінки, все ж таки переконати тих із них, які схильні до авторитаризму й тих, хто не визначився в проблемі взаємовідносин та співпраці з майбутніми учнями переглянути власну позицію в сторону особистісно зорієнтованих стосунків. З цією метою бажано іще до початку педагогічної практики організувати індивідуальні консультації методистів кафедри педагогіки та психології. Адже довірлива розмова на рівних можлива лише в тому випадку, коли це будуть зацікавлені особи, як студент, так і методист. В даному випадку мова йде про завчасний, попередній розподіл студентів по школах, прикріплення до них методистів, визначення керівників груп. За такої попередньої підготовки, на нашу думку, можна уникнути багатьох проблем.

Особливо важливою в даному контексті є проблема методики викладання історії та правознавства. Студент-практикант повинен володіти мистецтвом вибору методів, форм, способів і

прийомів організації процесу навчання відповідно до мети, завдання, змісту історичної освіти взагалі та вивчаємої теми зокрема. Він повинен бути готовим поєднувати у своїй роботі новітні педагогічні технології з традиційно-орієнтованими, виступати творцем власного професійно-особистісного іміджу і, головне, сприяти розвитку пізнавальних здібностей учнів. Кваліфікованими помічниками, порадиниками, керівниками в цій кропіткій роботі є методисти з предмету(історії та правознавства). Вважаємо, що цю категорію викладачів студенти-практиканти мають вільно обирати на власний розсуд відповідно до особистих пріоритетів, точно так, як і наукових керівників кваліфікаційних робіт. Це повинні бути викладачі, які користуються авторитетом, довірою з боку студентів, мають високі професійні якості, адже тільки такі особистості зможуть впливати на перебіг професійного становлення майбутніх учителів, допоможуть подолати труднощі, підбадьорять, підкажуть правильний шлях вирішення проблем.

Звертаємо увагу й на необхідність проведення кожним методистом кафедри історії або керівником групи студентів-практикантів семінарських занять з питань побудови індивідуальної системи підготовки до педагогічної практики, яка б вбирала в себе модель ймовірного включення студента в практичну роботу на трьох, визначених на початку статті, рівнях. Може постати питання про виділення годин на таку роботу. Пропонуємо використати частину навантаження, передбаченого на керівництво педагогічною практикою. На індивідуальних консультаціях методисти з предмета допоможуть студенту підібрати ті педагогічні технології для використання в майбутній роботі, які відповідають його індивідуальним психолого-педагогічним особливостям та професійним можливостям.

Насамкінець зазначимо, що не менш важливе значення для ефективного перебігу педагогічної практики мають рефлексивні вміння студентів-практикантів. Р. Тур визначає педагогічну рефлексію як «усвідомлення вчителем себе самого суб'єктом діяльності: своїх особливостей, здібностей, того, як його сприймають учні, батьки, колеги, адміністрація»[3,20]. Рефлексивні вміння мають місце при здійсненні студентом контрольної діяльності, спрямованої на себе, на осмислення й аналіз власних дій. Саме ці вміння дозволяють йому встановити рівень результативності своєї роботи й передбачити засоби її оптимізації. З огляду на вище вказане, завдання методистів різних кафедр

полягає в спонуканні студентів-практикантів до постійної рефлексії своєї педагогічної діяльності з метою її вдосконалення.

Таким чином, ефективність процесу професійного становлення студентів-істориків під час педагогічної практики багато в чому залежить від систематичної й цілеспрямованої роботи по її індивідуалізації відповідно до моніторингу навчальних досягнень, психолого-педагогічних особливостей, свободи вибору та рефлексії.

Література

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 1-2.
2. Курилів Валентина. Методика викладання історії: Навч. посібник. – Львів; Торонто: Світ, 2003. – 248 с.
3. Тур Р.І. Педагогічна рефлексія – основа формування творчого саморозвитку особистості // Управління школою. - 2004. - № 13. - С. 17-23.

ЗАДОРОЖНА Л.В.,
доцент, кандидат
педагогічних наук

ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ ІДЕЙ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ

Виховання громадянина завжди було одним з основних суспільно-політичних питань, яке вирішувалося спільнотою протягом багатьох століть на різних етапах існування інституту державної влади. Перед сучасним співтовариством ця проблема постала в умовах глобальної демократизації.

Демократія ХХІ століття – це, передусім, виховання громадян з високим рівнем правової культури та соціальної активності, які прагнуть утвердження законослухняності та поваги до чинного законодавства, пишуться власною країною. Саме тому, як зазначено в «Програмі «Громадянська освіта» для загальних ноосвітніх навчальних закладів в 9-11 класах», «успішне існування сучасної демократії неможливе без особи, яка сповідує засадки демократичні цінності та має певний рівень соціальної